

DIÉNES JENŐ (1876—1946)
IRODALMI LEVELEZÉSE
I.

JÁNÓ MIHÁLY

*„Az értelmiségi tevékenységek minősítő eleme mindenké-
előtt azokkal a társadalmi viszonyokkal kapcsolatos, ame-
lyeknek az értelmiségiek képzettségük és tevékenységük
jellege következtében hordozóivá válnak“. (Huszár Tibor:
Fejezetek az értelmiség történetéből.)*

Diénes Jenő Kézdivásár-
helyt született. Elemi isko-
lai tanulmányait szülővárosá-
ban, gimnáziumi tanulmányait
Nagyenyeden és Sepsiszent-
györgyön végezte. Jogtudomá-
nyi doktori oklevelét Kolozsvá-
ron szerezte meg, majd szülővá-
rosában telepedett le, ahol ha-
láláig ügyvédként dolgozott.

A nemrég előkerült
irathagyatékából,¹ önéletrajzi
jegyzeteiből és gazdag irodalmi
levelezéséből egy vidéki ügy-
véd-író, múzeumszervező hi-
vatástudatát, a két világhábo-
rú közötti erdélyi magyar iro-
dalom lelkes pártfogóját ismer-
hetjük meg. Ifjúsági regényt,
meséket, művelődéstörténeti
dolgozatokat ír és olvas fel.
Elbeszéléseket, kisebb karco-
latokat közöl az erdélyi ma-
gyar irodalmi lapokban, a
kézdivásárhelyi újságban, ne-
ves íróbarátainak könyveit
népszerűsíti, a könyvekre ve-
vőket tóboroz.

. Diénes Jenő 1938-ban

Megmaradt irodalmi levelezése töredék egy vidéki értelmiségi pályájából. E töredék közreadásának indítékai: — vidéken és városon egyre több régi házat lebontanak. Mívesen ívelt pincéket töltenek föl. Régi házak új lakói iratokkal teli padlásokat takarítanak le, és alig figyel valaki a teleírt papírlapok szövegére is. Ha pedig figyel, valami rossz beidegződésből nyomban elégeti.

Nem lehet több égetni való! Mert egyre fogynak az emlékezők! Kézdivásárhelyen már alig maradt valaki, aki a két világháború között fontos közéleti szerepet játszott volna a város életében. Volt polgármesterek, újságírók, ügyvédek és más közhivatalnokok haltak meg az elmúlt húsz évben. „Személyes irataik“ jórészt megsemmisültek. A megmaradt iratok többnyire már csak dohos töredékek. De hézagpotló töredékek, amiknek helytörténeti fontossága felbecsülhetetlen, s lám, Diénes Jenő irodalmi levelezése — ami megmaradt, a helytörténeti érdekeken is túlmutat. A Diénes Jenőnek címzett levelek többségét Áprily Lajos, Reményik Sándor, Walter Gyula, Molter Károly és Tompa László írta alá. Egy-egy levelét találjuk még Kós Károlynak, Jancsó Elemérnek, Kacsó Sándornak, Nyirő Józsefnek és másoknak is.

A levelek alapján a kapcsolatteremtés különböző változatainak lehetünk szemtanúi. Különösen fontos a kapcsolatteremtés és kapcsolattartás mögött megbúvó szándék, a „kedves jó, poéta-ügyvéd uram“ — nak, — ahogy Kós Károly szólítja levelében, ama megható törvekvése, hogy számára a földrajzi vidék ne jelentsen egyben szellemi provinciát is.

Első irodalmi sikerét a „Magduska meséskönyve“² című kötete jelzi. Benedek Elek így ír a könyvről: „Diénes Jenő megtisztelt engem, az öreg mesemondót a meséskönyvével s úgy érzem, kötelességem hírül adni az erdélyi szülőknek, vajjon megtaláltam-e ebben a könyvben az író. Az íróban az igazi mesemondót. Nagy örömmel adom hírül mindenkinek: ezt is, azt is megtaláltam. (...) Melegszívű apának s mesemondó készséggel megáldott írónak a könyve ez a meséskönyv: nekem igazi gyönyörűséget szerzett az olvasása“³.

Meséskönyvét a szerző régi tanárának, Zajzon Jánosnak⁴ is elküldi Nagyenyedre és ugyanakkor említést tesz arról, hogy diákkori emlékei megírásával is foglalkozik. A Bethlen-kollégium régi diákjainak emlékező írásait viszont Áprily Lajos⁵ várja:

Áprily Lajos Diénes Jenőnek

„Igen tisztelt Uram!

Zajzon kollégámtól hallom, hogy Önnek enyedi diák-reminiscentiákból táplálkozó írásai is vannak. Nagyon kérem, küldjön tárcába való apróbb munkáiból néhány napján a most indult Enyedi Ujságnak⁶. A Bethlen-kollégium jubileuma van a láthatáron (május 20–21)⁷ s szeretnénk a közönségnek néhavolt enyedi diákok írásaival kedveskedni.

Lapunk anyagi megerősödése után, tehetségünkhöz képest, honorálni is fogjuk munkatársainkat.

Ismeretlenül is szíves köszöntéssel

Jékely Lajos

főgimn. tanár.

Nagyenyed, 1922. január 15.*

Diénes Jenő válaszelevele a nálunk levő irathagyatékban nincs meg, így Áprily következő levelét közöljük.

Áprily Lajos Diénes Jenőnek:

„Igen tisztelt Uram!

Hálásan köszönöm a nemcsak nekem, hanem gyermekeimnek is nagyon kedves könyvet⁸. Szívesen viszonznám a magam „Falusi elégiá” — jával⁹, de csak egyetlen példányom van belőle. — Az Enyedi Ujság egyik közlebbi számában írni fogok róla.

Nagyon köszönöm az újságunk számára készülő diák- emlékezést is. Legújabb számunkban már jelent meg hasonló természetű írás a Fogarasy Alber¹⁰ tollából.

Szabó Jenő¹¹ nem válaszolt a levelemre. Szíveskedjék biztatni, hogy alkalomadtán ő is illeszkedjék be a megindult sorozatba.

Szíves üdvözzel

Jékely Lajos

Nagyenyed, 1922. február 5.“

Diénes Jenő 1922. március 24-én válaszol:

„Igen tisztelt Tanár úr!

Szíves elnézését kérem, hogy megtisztelő felszólításának mostanig nem tettem eleget. Nagyon sok és sokoldalú elfoglaltságom lehet egyetlen és valódi okom e késedelemre.

A nagyenyedi diákéletről, mint Zajzon tanár úrral — egy levélbeli elszólásban, közöltem, rég készültem írni egy kis könyvet. Nagyrésze készen is van. Ebből kúldök két fejezetet, melyek mint önálló cikkek az Enyedi Ujságban úgy hiszem leközzölhetők, ha Tanár Úr érdemesnek véli. Az egyik: A kollégiumi udvar és kert, a másik Diákcsinnyek. A többi eddig elkészült hét fejezete mind sokkal hosszabb. (Utólag mellékelem még a Diáktársadalom című részt is).

Meséskönyvemmel¹² nagy anyagi veszteségem van, amennyiben oly későn jelent meg a könyvkötők hibájából, hogy dacára a nemremélt nagy erkölcsi sikernek, kevés példányt adtam el. A sok könyvem megvan, és bizonytalan, hogy mikor vehetem ki belőle csak legalább a befektetett összeget.

Ezt azért említettem meg, hogy indokoljam véle, miért nem merek egy újabb könyvkiadásba belemenni. Pedig a Nagyenyedi diákéletről írt (— kevés van még könyvemből a tollamban, s ez is rövidesen elkészül), könyvemet igazán most a kollégium jubileuma alkalmával lenne érdemes kiadnom. De arra gondoltam, hogy ha a kollégium biztosítana, hogy nem bukom bele, illetve mondjuk pl. 500 példányra előfizetne, úgy haladéktalanul kinyomatnám könyvemet, mely legalább 160 oldalnyi lenne. A kollégium a tanulóknak, volt diákoknak, más érdeklődőknek eladhatná játszva és a jubileumra összejövő ünneplő közönség is sokat elvenne. Ami marad, néhány év alatt jutalomkönyvül ki lehetne osztani.

Ugyanezen eszmémet Zajzon tanár úrral is közöltem.

Eddig személyes ismeretség hiányában talán kissé különös, hogy ily bizalmas kérdéssel fordulok Tanár úrhoz, de mégis úgy gondolom, jóindulatában nem csalódom, és arra kérem, méltóztassék Zajzon János bátyáimmal megbeszélni, hogy vajon ez az én eszmém kivihető volna-e. És ha igen, úgy nb. válaszuk vétele után a kollégium igazgatóságához fordulnék közvetlenül, ajánlatommal.

[...]

Igen megtisztelne Tanár úr, ha a meséskönyvemről írt ismertetést tartalmazó lapból egy példányt szíves lenne elküldeni, — itt nem juthatok hozzá és a Székely Ujsághoz¹³, is csak elvéve jön egy-egy szám. A Fogarasy tanár úr cikkének is csak az első közleményét olvashattam.

Szabó Jenő nagybeteg volt, — most jobban van.
Ismeretlenül bár, szíves üdvözleteimet küldve vagyok megkülönböztetett tisztelettel

Dr. I. Diénes Jenő.

Áprily Lajos Diénes Jenőnek:

„Nagyságos Dr. Ikaalvi Diénes Jenő

ügyvéd úrnak

Tárgu-Săcuiesc — Kézdivásárhely

Igen tisztelt Uram!

Amint az Enyedi Ujság számából láthatta, a három „kollégiumi“ tárcát megkaptuk s az egészét le is közölte a lap. Hálásan köszönjük a kedves írásokat. A második húsvét után fog jönni. A harmadikkal — a diákcsínyekről szólóval — szemben bizonyos tanári aggodalmak merültek fel, tekintettel arra, hogy komolyabb „csíny“ miatt éppen mostanában történt egy kicsapás. Ennek az írásnak ilyenformán kissé vitás a sorsa. Ha nem jelennék meg, úgy-e nem venné rossz néven a laptól s annak tanár-munkatársaitól.

Röstellkedve vallom be, hogy kedves könyvéről még nem tudtam igen nagy elfogultságom miatt ismertetést írni. Egymás után kell feladnom ilyen természetű terveimet, különösen mióta a nagy könyvtárban Farnos¹⁴ utóda lettem. Szerettem volna legalább a húsvéti könyvvásárlók figyelmét felhívni a nagyon alkalmas munkára, de sajnos a vakáció még több munkát hozott, mint a dirigentia. — Meg fogom írni!

Az Enyedi Ujság kért számából küldtem.

Szabó Jenő bátyámnak is adósa vagyok egy levéllel; addig is meleg szeretettel köszöntöm s köszönöm az írásait.

Szíves üdvözlettel

Jékely Lajos

Nagyenyed, 1922.IV.14.“

Diénes Jenő Áprily Lajosnak:

„Igen tisztelt Tanár Úr!

E hó. 14-én kelt és tegnap veti szíves soraira sietek válaszolni; eszembe se jut rossz néven venni, ha a Diákcsínyek közlése elmarad. Dehogy! Azzal a megjegyzéssel küldtem, hogy ha megfelelőnek véli, méltóztassék leköszölni.

De b. leveléből egy eszmét vettem ki magam részére. Úgy áll a dolog, hogy én mint emlékeket írtam le az enyedi diákéletet, úgy amint az akkor volt. Sőt a csínyek közé nem is írtam le azokat melyek az akkori diákéletre árnyat, komoly árnyat vethetnének. Az nem bírja ki a nyomdafestéket s kihagytam. Pl., egyik legsúlyosabb, hogy néha egy-egy szemrevaló nőszemély, mosóné stb. is szerepelt. Mi, kisebbek láttuk, tudtunk sok ilyesmit, de hallgattunk róla. Azonban a Diákcsínyek c. részben így is találtak tanár úrék kifogásolni valót.

Pedagógus más szemmel nézi ugyanazt, mint magamfajta ügyvéd — újságíró ember. De igen hálás lennék ha tanár úr aláhúzná azokat a részeket, vagy megjegyzéseit közölné jelek alatt azoknál, melyek neveléstani szempontból kifogás alá esnek. Ezt különösen akkor [...] venném figyelembe és a kifogásolt részeket módosítanám vagy kihagynám, ha könyvecskémet a kollégium már előzőleg közölt módon vagy másképp leendő támogatásával kiadhatnám.

A könyvem kéziratban készen áll. Az egyes fejezetek a következők:

1. Bevezető [...]
2. A bennlakás [...]

3. Diáktársadalom [...]
4. A jurátusok;
5. Az urak;
6. A szolgák;
7. Mit evett a diák;
8. Az iskola;
9. A kollégiumi udvar és kert;
10. Diákcsínyek;
11. Öröm és gyász;
12. A virtus;
13. A szabadban;
14. A vakáció;

Ezek közül a Székely Ujság most megjelent, húsvéti mellékletén¹⁵ leadtam A szolgák c. fejezetet. Felhívom rá szives figyelmét, ha alkalmasnak véli méltóztassék átvenni az Enyedi Ujság részére.

Könyvem ígért ismeretését – hosszúval világért se terhelem sok teendője közt a tanár urat, előre is köszönöm.

Az Enyedi Ujság ígért számát még nem kaptam meg. A megjelenő cikkemmel egyszerre se válik elkésetté, de igen kérem méltóztassék egy-egy példánnyal e lapokból engem megtisztelni.

Vagyok őszinte tisztelettel készségecs híve

Dr. I. Diénes Jenő

Kézdivásárhely, 1922, április 20.“

A levelezés itt, egy időre megszakad. Diénes Jenő és Áprily 1922 őszén, személyesen találkoznak. Október 7 és 9-én a Bethlen-kollégium fennállásának 300 éves évfordulóját ünneplik Nagyenyeden. Diénes Jenő, Kézdivásárhelyen élő költő barátjával, Szabó Jenővel utazik az ünnepségre, ahol Áprily „A fejdelemhez“, Szabó Jenő pedig „Az enyedi Kápolnán“ című költeményét olvassa fel. Hazatérve, Diénes Jenő szép élménybeszámolót ír a Székely Újságban,¹⁶ a lap az említett két verset is közli.¹⁷

1923 nyarán Áprily Franciaországba utazik tanulmányútra, a levélváltás Diénes Jenővel csak hazatérése után, 1924-ben folytatódik. Áprily a jubileumi albumot szerkeszti, Diénes Jenő pedig a „Nagyenyedi diákélet a XIX. század végén“ című könyvét szeretné ebben az évben kiadatni.

Áprily Lajos Diénes Jenőnek:

„Mélyen tisztelt Ügyvéd Úr!

A jubileumi Album régóta vajdó ügye végre-valahára abba a stádiumba jutott, hogy az emlékmunka megjelenése a tavasz folyamán komolyan remélhető.

Az anyag végleges összeállítását Garda¹⁸ gondnok úrral most végezzük. Nagyon szeretnők Ügyvéd úr valamelyik enyedi (kollégiumi) vonatkozású írását is felvenni s ezért nagyon kérjük, szíveskedjék ilyen természetű írásai közül egyet (amelyet a legjobban szeret) címemre minél előbb megküldeni. Visszás dolog volna, ha éppen Ön, aki a kollégium múltjával annyi kedves írásában foglalkozott, kimaradna a gyűjteményes munkából. Egyúttal nagyon kérem, szíveskedjek a kézdivásárhelyi lapban (ha jól emlékszem, két tárcában) megjelent, a jubileumról s enyedi benyomásairól készült hangulatos írását is megküldeni.

Nagyenyedi diákélet című könyvének saját tervezésű borítólapja.

*Lehetőleg 2–2 lappéldányt kérek. Kiválasztott írását is szíveskedjék úgy másol-
tatni (féloldalakra), hogy egyenesen nyomdába küldhető legyen.*

*Könyvének¹⁹ enyedi terjesztését Garda gondnok úr vette a kezébe s biztos vagyok
bennre, hogy az úgy a legjobb útra terelődik s pár napon belül feltétlenül eredménnyel
fog járni.*

Szíves üdvözlettel

Jékely Lajos

Nagyenyed, 1924. III. 8.*

Diénes Jenő Áprily Lajosnak:

„Igen tisztelt Tanár Úr!

*E hó 8-án kelt megtisztelő felszólítását megkaptam. Csak azért késtem mert
véletlenül sok sürgős írnivaló akadt és írnom most készült el a másolással. — Itt
küldöm Diákhistoria c. elbeszélésemet, továbbá Nagyenyedi diákélet... c., könyvem
egy részletét: Vakáció címen. Egyik se jelent még meg sehol. Mindkettőt rendelke-
zésére bocsátom, méltóztassanak legjobb belátásuk szerint akár választani, akár mind-
kettőt felhasználni. — Ha a „Vakáció“ igen hosszú lenne közlésre — ámbár nyom-
tatásban rövidebbnek látszik — méltóztassanak esetleg részletet adni ki belőle.*

*Ugyancsak ma keresttem ki a Székely Ujság 1922 évfolyamából a kollégium
jubileumakor írt cikkemet. Volt még, 2–2 példányt mellékelek mindkettőből, két
számban jelent meg cikkem.*

*Nagyenyedi diákélet c., könyvem megjelenése még igen bizonytalan. A Minerva²⁰
csak 400 példány előre biztosított rendelése esetére vállalta. És még csak 268 pél-
dányra van rendelés. Szétküldtem ismét 1000 felhívást,²¹ ha ez se hozza be a hiányzó
számot, félbehagyom az egészet. Garda kartárs úr szíves volt kérésemre vállalni, hogy
tőboroz híveket, de bizony még nem kaptam semmit. Talán sikerül mégis valamit
összehozni? A kollégiumra számítottam, jutalomkönyvek céljára is igen alkalmas
lenne. Attól tartok, hogy délibábszerű az egész, mire gyűl az aláírás, drágul az elő-
állítás és a kiadó emeli a rendelt példányok számát. Így lett 300-ból 350, aztán 400.*

Vagyok szíves üdvözlettel

Dr. I. Diénes Jenő.

P.S. Tán Szabó Jenőnek kellene írni. ²²Ő aligha maradhat ki az albumból.

Kézdivásárhely, 1924.III.15.“

Áprily Lajos 1924 őszétől Kolozsváron az Ellenzék²² irodalmi mellék-
letének szerkesztését vállalja, s bár 1925-ben, rövid időre visszatér Nagyenyedre
levelező kapcsolata Diénes Jenővel, 1924-ben megszakad. Kapcsolatuk alapja,
az összekötő fonal közöttük a Bethlen-kollégium volt. A nagyenyedi Alma
Mater közös élmény volt számukra, a kollégium szelleme, az évforduló össze-
sodorta e két embert egy pillanatra, írói pályájuk viszont különbözőképen
alakult. Mig Áprily számára a kisvárosi csend a nagy lendületet megelőző
feszültség volt, Diénes Jenő írói pályájában — erőfeszítései ellenére, a kis-
város végleges abroncs maradt.

A Pásztortűz²³ 1923 évi 2. számában, a „Megjegyzések“ című rovatban
a következő hír olvasható: „...a „Pásztortűz“ legközelebbi irodalmi estélyét,

e hó 13-án rendezti Kézdivásárhelyen. Az estély műsorát most már sikerült véglegesen is összeállítani. Sikerült ugyanis a mai erdélyi magyar irodalom egyik főbűszkeségének és Nesztorának: Benedek Eleknek hozzájárulását is megszerezni az estélyen való részvételre.

A 13-iki kézdivásárhelyi estély programján eszerint a Pásztortűz munkatársai sorából Benedek Elek, Reményik Sándor²⁴ Walter Gyula²⁵, továbbá Szabó Jenő és Elekes György²⁶ írók fognak szerepelni.

Az estély iránt Kézdivásárhelyen, sőt mondhatni megszerezte a legnagyobb érdeklődés mutatkozik. Kézdivásárhelyen Dr. I. Diénes Jenő ügyvéd — munkatársunknak az estély főrendezőjének fáradhatatlan munkájában a város szellemi és társadalmi életének összes vezetőtényezői a legnagyobb lelkesedéssel segítenek.“

A Pásztortűz előre megszerkesztett, —1923 január 14-én megjelenő lapszáma viszont nem tudhatta, hogy ez a felolvasó est, „a legnagyobb lelkesedés“ ellenére elmaradt és csak közönségnélküli, baráti beszélgetésre gyűlhetek össze Diénes Jenő lakásán a megjelent írók.

Reményik Sándor és Diénes Jenő meleg, baráti hangú levelezésének hátterében ez az emlékezetes este áll.

Reményik Sándor Diénes Jenőnek:

„Nagyságos I. Diénes Jenő dr. író, ügyvéd úrnak.

Targul Sacuesc — Kézdivásárhely

Háromszék vmegye.

Kolozsvár, 1923 okt. 15.

Kedves Jenő Barátom!

Walter említette, hogy Te olyan kedvesen följánlottad, hogy pár kötet „Csak így“ -et²⁷. bizományba vennél, miután érdeklődők vannak. Mai postával küldök 6 drbot.

Nagyon köszönöm, hogy rám is gondoltál. A kötet ára 20 Lei.

Ám mióta az irodalmi ügyek irányításától teljesen visszavonultam,²⁸ sok szempontból nyugodtabban élek. Nem volt nekem való.

Az elmúlt télen Kézdivásárhelyt, Veletek töltött kedves órákra mindig melegen emlékszik vissza és szeretettel üdvözl

híved

Reményik Sándor.“

Diénes Jenő Reményik Sándornak:

Kvásárhely 1923. okt. 25.

Kedves Sándor Barátom!

E hó 15-iki kedves leveleddel küldtél kérésemre 6 drb „Csak így“-et baráti bizományba. Eladtam. (...)

Egy bizalmas kérdésem volna, csak tőled: kinek volt a Pásztortűz mai formája az eszméje?²⁹. Itt senki sincs, aki örülne a változásnak. És sajnáljuk, hogy a hetilap

helyett havi kétszer, tvekbem megjelenő könyvekhez jútunk. Néhányan e miatt vissza-
léptek és csak egy új előfizetőt szerezhettem, bár nagyban igyekszem a Pásztortűz
érdekében. Kérlek ne közöld másokkal ezt, nem szeretnék ellenszenvet kiváltani sen-
kiben, pláne most, mikor Nagyenyei diákélet-em, úgy látszik, mégis meg fog jelenni.

Igen örülnék, ha a Te mélyérzésű költeményeid a Pásztortűz hasábjain ismét
jőnnének minél gyakrabban.

Igaz szeretettel, — mit verseid után személyes találkozásunk erővel váltott ki
bennem — köszönt hived

Dr. I. Diéncs Jenő.

Reményik Sándor Diéncs Jenőnek:

„Kolozsvár, 1923. nov. 4.

Kedves Jenő Barátom!

Ajánlott leveledet a 138 Leu melléklettel nagyon hálás köszönettel vettem. Igazán
nem tudom, baráti szivességedel mivel tudjam viszonzni. Legalább sikerülne, nekem
is, megjelenendő könyvedre néhány előfizetőt gyűjtenem. De én mondhatatlanul
ügyellen vagyok ilyen dolgokban.

Kérde, hogy a Pásztortűz mai formájának eszméje kié volt. Hát az új vezetőség:
Nyirő³⁰, Szentimrei³¹, Kovácsé.³² Most már azonban ők is kezdik belátni, hogy a
beosztás, meg a számozás tarthatatlan.

Egyébként — én a lapot nam tartom rossznak, ép azért határoztam el, hogy írni
fogok bele, s a most közelebből megjelenő számba adtam is egyszerre három verset.
A „Kölcsön“ cz. versem, melyet egy kedves pesti festőművész³³ ismerősömmek aján-
lottam, azt hiszem, Téged is érdekelni fog, lévén Te egyszerre 2 műzsának is jegyesc.
Élénk emlékezetemben vannak nálatok látott szép képeid, különösen a fenyves-rész-
letek.³³

Az említett versben én azt akartam kifejezni, hogy mennyivel objektivabb és
nyugalmasabb látás a festőé, mint a poétáé, mindaddig míg ecsetjével, színeivel
a természet tükrözésénél marad. Persze a vizionarius kompozíció, a fantázia szerepe
a festészetben megint egészen más. De az már voltaképen költészet is. Hanem a ter-
mészet festőjének különös, figurális, formai és színbeli gyönyörűsége, elmerülő
objektív nyugalma a poéta számára örökre zárt világ.

Kíváncsi volnék, hogy mint festő, mit szólsz ehhez a versemhez.

Isten Veled. Még egyszer fogadd legmelegebb hálámat.

Szeretettel üdvözöl

Reményik Sándor.

Reményik Sándor Diéncs Jenőnek:

Kolozsvár, 1924, szept. 15.

Kedves Barátom!

Bocsáss meg, hogy csak ily későn köszönöm meg régen küldött kedves könyvedet³⁴.
Egész nyáron betegeskedtem s most sem vagyok jól. Készülök pár heti kúrára Várad
mellé, a Püspökfürdőbe.

Walter említette, hogy Te az én könyveim dolgában is irtál nekem. Ezt a leveledet
nem kaptam meg.

Szeretettel üdvözöl

Reményik Sándor.

Diénes Jenő Reményik Sándornak:

„1936 január 8.

Nagyságos Reményik Sándor úrnak

Kolozsvár

Kedves Sándor Barátom!

Bár évek óta megszakadt köztünk, ok nélkül, az a vékony kis szál, ami összekötött, mert nem akartam, hogy cél nélküli levelezéssel terheljelek, most egy kis szívességet kérek Tőled, ha nem lenne, — elfoglaltságaid közt terhedre:

— évekkel ezelőtt egy kis egyfelvonásos vígjátékot írtam³⁵. Ezt egy itteni úriember ismeri és kérte, hogy engedjem át előadásra, műkedvelők részére. Hibáit érzem, de mégse tudom mit lehetne véle tenni; vagy lehetne-e valamit tenni véle, hogy előadható legyen.

(...)

Karácsonyra megjelent költeményeidben³⁶ igen nagy gyönyörűséggel lapozgattam, köszönöm azt a pár kedves órát, amit egyik este ezzel nekem szereztlél. Amint a lapokból olvasom mindegyre, most egészséged is jobb, adja az Isten, hogy sohase halljuk többet a Te beteg-híredet és a megszerzett pálmákat sokkal szaporíthassad minden jóérzésű magyar öröme.

Én, a mi kisvárosunkban tartok mindegyre egy s más kérdéstről előadást, helyi lapunkban irogatok, évekkel ezelőtt, 1933-ban mint előadó részt vettem az E M E sepsiszentgyörgyi vándorgyűlésén³⁷, irogatom a keserves pereket, periratokat, váltópereket, végrehajtásokat, magyarul, fordítás alá, és telnek a évek soha sem csüggedő reménységek közt.

Szívesen üdvözöl készséges híved

Dr. I. Diénes Jenő.“

Diénes Jenő Reményik Sándornak:

1936 január 23. (Kézdivásárhely)

Kedves Sándor Barátom!

Lekötelezően kedves választodat ma vettem. Nem lehet olyan könnyen elfeledni Téged. Feledni legelebb azt tudjuk, akihez semmi sem fűz, de azt, akihez közös érzések mellett kedves emlékek is kapcsolnak, —és akihez kellemetlen emlékek súlyos láncai kötnek, soha. Téged az első esoporthoz számítanak és számít mindenki, aki ismer. Sajnos, azt hittem, hogy Téged hozzám a jogtalanul betiltott Pásztortűz-est miatt kellemetlen emlékek terhe köt és ezért nem szívesen gondolsz reánk. Bizony mi nem voltunk az akkori primar erőszakos és törvénytelen intézkedésének oka. De azért azt a néhány együtt töltött órát mindig a legkedvesebb emlékeim közt tartogatom.

Felhatalmazásod szerint mellékelem a Váratlan vőlegény című kis vígjátékodat, amint kértem, szíves bírálatod, véleményed megadásáért. Ha olyan kedves leszel, hogy mással is bírálatot monáatsz, aki nem ismer és így teljesen pártatlan, annak igen örülnék.

Mellékelem a Kemény Zsigmond Irodalmi Társasághoz³⁸ évekkel ezelőtt beküldött székfoglalómat, címe: Ilonka boltja. Ha a Pásztortűzben közlésre alkalmasnak találod, felajánlom. Megjegyzem azonban, hogy az akkori titkárnak, Molter Károly³⁹ barátunknak beküldtem az alapszabályokra hivatkozással, ígérte is, hogy előadja illetve fel fogja olvasni, de elmaradt. Ez azonban a közlésnek nem hiszem, hogy akadálya lenne.

Előre is megköszönve szívességeidet, szíves üdvözléssel vagyok készséges híved.“

Dr. Ikafalvi Diénes Jenő.“

Walter Gyula és Diénes Jenő levelezése szintén a sikertelen kézdivásárhelyi „Pásztortűz — est“ után indul;

Diénes Jenő Walter Gyulának:

Kvh. (Kézdivásárhely)

1923. szept. 29.

Kedves Gyuszi Barátom!

Egy szigorúan bizalmas kéressel zaklatlak: — légy jó és közöld velem, hogy volnál-e szíves nekem megtenni azt, hogy egy kisregényemet átolvassd, — kéziratban van, és arról szigorú, őszinte véleményt adj. Elnézést nem szeretnék, — csak azt akarom tudni, vajon regényemmel léphetek-e a nyilvánosság elé, vagy nem.

(...) Címe: Délibábos asszony.⁴⁰

Határidőhöz nem kötöm, bár mielőbb szívesen venném véleményedet, mert ha elfogadhatónak találod a Brassói Lapok⁴¹ könyvsorozatába adnám. Pénz kellene érte, ha megérdemli. Mert hát nehéz az élet.

Szeretettel köszönt hived

Jenő.

Walter Gyula Diénes Jenőnek:

Cluj-Kolozsvár 1923.X.3.

Kedves Jenőm!

Előjegyzési ívem⁴² szétosztását hálásan köszönöm. Buzgókodástokat nagyon kérem és remélem. Az ívek és a pénz visszaküldése okt. 10-éig érkezik.

A „Pásztortűz“ -lemondásokat sajnálattal vettem tudomásul. Pedig éppen most lépett be rendes dolgozótársnak megint Reményik Sándor, s már harmadik számunkban szerepel is írásaival. Próbálj esetleg az illetőknek szívükre beszélni. Hiszen most tudunk, s kezdünk szépet adni, a legjobban.

Regényedet mielőbb kérem és várom. Meg lehetsz győződve: bírálatom őszinte és tárgyilagos lesz. Csak küldd el hamarost a kéziratot. Az elolvasással sietni fogok, s 2 héten belül elintézem.

Szerető hived: Walter Gyula

A Ngs. asszonynak kézcsók, a gyerekeknek üdvözlét.

Diénes Jenő Walter Gyulának:

Kézdivásárhely 1923 október 10.

Kedves Gyuszi Barátom!

Megtisztelő felszólításodat ma, most kaptam és sietek is rá válaszolni. Készséggel részt veszek a tervezett anthológiában⁴³ néhány elbeszéléssel, novellával, de szeretném tudni, hogy vajon a valahol már megjelent írásoknak adtok-e helyet benne, — mert ami még sehol se jelent meg, kevés van és azokat se szeretem.

Nagy elfoglaltságom miatt pedig nem ígérhetek biztos terminust új novellákra. Ha megvalósulhat, mindent elkövetek, hogy minél többre vevőt szerezzek, persze, a felhívásokat kellene szétküldjük. Sok ismerősöm, jó barátom lévén, bizom abban, hogy tán többet is összehozhatok.

Szóval, ha nem új novella kell, reám számíthattok. — Ez esetben: Péter haza jön; Laci mégis megbukott, Diákszerelem és Nem volt Bécsben spanyolviasz című novellámat, elbeszéléseimet gondoltam átadni.

Különben, ha megvalósul, kérlek közöld a kiadás módozatait stb. Az íveket és a pénzeket a napokban küldöm.

Szeretettel köszönt híved

Jenő.*

Walter Gyula Diénes Jenőnek:

„Édes Jenőm!

Könyved⁴⁴ kedves figyelemre valló, aláírással dedikált példányának megküldését szerető barátsággal köszönöm. Kötetedet elolvastam. Szerettem volna ugyan, ha kissé több színességgel és líraisággal írod meg, de lelkességed és őnzellen áldozatkészéged így is szeretetet és elismerést érdemel.

Szeretettel öllelek és sok sikert kívánva munkádhoz, melegen üdvözöllek, híved

Walter Gyula

Kv. (Kolozsvár) 1924. VIII. 22.“

Diénes Jenő Walter Gyulának:

Kézdivásárhely, 1924 szept. 10.

Kedves jó Gyuszi Barátom!

Szíves soraidat (...) megkaptam. Fogadd hálás köszönetem fáradozásaidért, mit — mint megismerél, a legnagyobb előzékenységgel viszonzok én is. A Nálad lévő 370 leuból, — mivel újabb szívességnyújtásra olvasok ki alkalmat leveledből, légy jó és fizess be:

1. Minerva rt-hoz a Balogh E. Hajótöröttek⁴⁵ c. könyvéből barátságos, bizományi eladásra küldött 3 példányért valószínűleg (de nem biztosan) fennálló tartozásomra 78 Leut és a mellékelt kísérő jegyzéket mutasd fel. A Minervánál meglátod, vajon elküldtem-e? Valahogy eladtam e jó könyvet. De a műtől és írójától eltekintve bámulatos nehezen.

2. Jancsó Bélának⁴⁶ is légy jó és fizess nevében 36 Leut. Mihály László verseskönyveiből⁴⁷ küldtek, mint fent, 3 példányt nekem. Jutalomkönyvnek elajándékoztam a helyi leányiskolában, nem tudtam eladni.

Baráti biztató soraidat köszönöm. És várom a Te ismertetésedet tartalmazó szatmári lapot, — tudom, Te a hibáimat nem igyekszel kiélezni, Mert, hogy vannak, azt a legjobb akaratom mellett is beismerem. Most, hogy nyomtatásban olvasom, itt is, ott is fedezek föl benne, amit másképen írnék meg. De késő.

Dr. Siklóssy Lászlótól⁴⁸ (Bp.) kaptam Kolozsvárról, könyve A régi Budapest erkölce, egy szépen dedikált példányát és kéri cserébe Naggyenyedi diákélet-emet, melyről igen kedves, elismerő sorokat ír.

Küldve üdvözleteimet, vagyok igaz híved

Dr. I. Dénes Jenő

Édes Gyuszi Barátom!

Levelem lezárása előtt jutott eszembe és ismét kérlek — légy oly kedves és közölkéző velem annak a berlini könyvkiadó cégnek a címét ahol a Te újabb könyved is kiadásra kerül. A Hirnök⁴⁹—ben olvastam róla, és hogy ifjúsági könyveket is ad ki. Szeretném ott elhelyezni a Buksi viselt dolgai c. munkámat, mely 31 folytatásban, a Brassói Lapokban jelent meg. Ezt a Minervának is felajánlottam hónapokkal ezelőtt de úgy látszik nincs tervük ifjúsági könyveket kiadni.

Ha Reményik Sándort megkérem vajon írna-e Nagyenyedi diákélet-emről egy közepes hosszúságú ismertetést az Ellenzék-be? Mit gondolsz? Otthon van-e?

Szeretettel köszönt híved

Dr. I. Diénes Jenő.

Walter Gyula Diénes Jenőnek:

Kolozsvár 1924 X.8.

Kedves Barátom!

Írni alig jut időm. Ezért késett írásaidra a válasz. (...) A Balogh Endre könyveit elszámoltam. Nyugta mellékelve. Mihály László könyveiért is kifizettem 36 Leut. Nyugtát kértem, majd küldöm. Berlini könyvkiadó címe ez: Ludwig Vogenreiter Verlag, Berlin Nor. 7. Dorotheenstrasse 6. Deutschland. A Buksi itteni kihozására kevésbé számíthatsz mert a kiadás ügyeit intéző Farkas Gyula⁵⁰ éppen most írt panaszkodó levelet arról, hogy a könyvek behozatala és elszámolása körül sok a baj, s rengeteg pénzük fekszik bennük. Mégis kísérelj meg a dolgot. Reményiket kérheted arra, hogy írjon könyvedről az Ellenzék-be; írj neki, címe: Cluj-Kvár, Szentlélek u.6. — Str. Filipescu. Jelenleg nincs ugyan itthon, de 1–2 nap múlva hazaérkezik.

Sok szeretettel ölel: Gyuszi

U.i. Új könyvemből⁵¹ 2–3 példányt nem tudnál elhelyezni? 1 drb ára 50 lej. 2–3 példány után tiszteletpéldány.

Gyuszi.

Walter Gyula Diénes Jenőnek:

Kedves Jenő barátom!

Annyi ideje készülődöm a levél megírására, hogy már szinte röstelltem. De Te jól tudod, hogy mennyire túl vagyok zsúfolva testileg és lelkileg is munkával. Ezért nem is mentegődzöm. 12 könyvet kérésedre elküldtem. Elszámolsz velük akkor, ha sikerült eladnod őket. Ha januárig nem tudod eladni mind, akkor költségemre juttasd vissza őket hozzám. Azt nagyon is jól tudom és látom, hogy most kevesebben vesznek könyvet, mint eddig. A Génius⁵² -tól óva intettelek volna, ha tudok róla. Ismerem a társaságot, nagyon szélhámos hajlamú. Bárd Oszkár kötet⁵³ megy, illetve elment. (...)

Farkas Gyulához nevemre való hivatkozással fordulhatsz. Sok reménnyel nem biztatlak, mert F. Gy., éppen most panaszkodott nekem levélben, hogy rengeteg pénzt (a sajátját) ölte bele a könyvkiadásba, erdélyi és más írók műveibe. Mégis kísérelj meg a dolgot. Hátha sikerül. A Brassói Lapok miért nem hozza ki a Buksit? Hiszen ott jött, s különnyomattal olcsón és gyorsan meg lehetett volna oldani a dolgot.

Az irodalomba való bizodalmat ne veszítsd el. Mindenki elcsügged időnként köztünk, aztán újra éled néhány biztató, meleg szóra. Könyvedről a szatmári Kath

Életben (írj érte Pálos Pistának) Páter Olosz]?] nagyon melegen irt. Csak ne lankadj. Dolgozz a régi lelkesedéssel.

Kedves feleségednek és édesanyádnak kézcsók.

Ödönnek⁵⁴ és Neked sok üdvözet.

Ölel: W Gyuszi

U.i. Elekes Gyurka, most olvasom Brassóba ment."

Walter Gyula Diénes Jenőnek:

Kedves Jenőm!

Berlinben egy újabb verskötetemet jelent meg.⁵⁵ Ára 50 lej. Néhányat nem tudnál-e ottani ismerőseid közt elhelyezni? 5 példány után tiszteletpéldányt adok. A könyveket jelzésed után azonnal küldhetem. A portót én viselem. Nézz utána a dolgnak, hátha sikerrel járna akciód.

Meleg baráti üdvözetekkel híved

Walter

Kv (Kolozsvár) 1924 XI. 3.

Miért hallgatsz?"

Walter Gyula Diénes Jenőnek:

„Kedves Barátom!

Tisztelettel kérlek, hogy készülő kötetem küldött gyűjtőívét, az eredmény akármilyen is, hozzám, Cluj-Kolozsvár, Cal. Moșilor 18 sz. mielőbb visszajuttatni szíveskedj. A könyv szétküldése rövidesen esedékes, ezért kérem ezt. Szívességedet előre is köszönve, s az alkalmatlankodásért elnézésedet kérve, szeretettel köszönt híved:

A Ngs. Asszonynak kézcsók.

Édes jó anyádnak is. Ödönnek üdvözet.

Walter Gyula

Kv. (Kolozsvár) 1927 V.23."

Diénes Jenő Walter Gyulának:

Kvh. (Kézdivásárhely) 1927 május 26.

Áldozó Csütörtök.

Kedves Barátom!

Sokféle elfoglaltságom, gondom akadályozott, hogy az ívedet előbb beküldjem. Ugyanis csupa öt péld-ra van aláíró: Ödön bátyám, Molnár Kálmán, Weinberger József 1—1, én 2 péld-ra. Kérlek, ha nem esik terhedre, légy jó és az Ödönét és enyéimet szignáld nevünkre.

Az öt kötet 300 L, árát ide mellékelem (...).

Küldöm még az előző könyved: Izenet a világnak, négy péld-i. Mi türes-tagadás, legjobb akarattal se voltam képes többet eladni, pedig most 2 példányt, most két éve is a r. kath gimn-hoz adományoztam (több más könyvvel) jutalomkönyv céljára belőle.

(...)

Mióta nem írtunk egymásnak! Régen. Miért? Pedig sokszor gondoltam reád. Más munkakörbe jutottál,⁵⁷ nekem is felfordult szinte-szinte minden. Feleségem nagybeteg volt, két éve megoperáltattam, most egy éve (V. 9) pedig egy kis Palikám született.

Azóta feleségem, már több mint két éve, mind súlyosabb idegbeteg. Lehet, hogy közelebbről a kolozsvári Nerva szanatóriumba viszem. Szeretnék erről a szanatóriumról bizalmasan tudni valamit, tán alkalmasabb barátot Náladnál erre nem találhatnék. Kik a vezetők? Komoly gyógyintézet-e? Ki a Dr. Porsche Ferenc? Vajon csak üdülőtelep-e vagy nem? Erre, ha négy szemközt válszolnál, igen hálásan fogadnám.

Múlt év jan. 19-én a Kemény Zsigmond Irodalmi Társaság taggá választott.⁵⁸ Már régen kellett volna székhelyet tartasak, több mint egy éve kész egy jólsikerült kis novellám, amit e célra írtam. Azóta se tudok írni, feleségem sok betegsége, ház-gondjaim, irodai nagy elfoglaltságom miatt. (De! Közben átdolgoztam azt a kisregényt, amit Te átolvastál, most Délibábos asszony a címe, hosszabb is lett.) Mivel kb. nem tudok személyesen Marosvásárhelyre utazni, e novellám beküldöm Molterhez. Ha ez meglesz, vajon a Pásztorúz elfogadná-e közlésre. Címe: Az Ilonka bolija.

Regényemet és Laci mégis megbukott címen összegyűjtött novelláimat, elbeszéléseimet szeretném kiadatni. De nem is érek rá, hogy utána járjak. „Buxsi viselt dolgai” is fiókomban pihen. És még két, szépen elgondolt, de félbermaradt (egy része kész) ifjúsági munkám várnak jobb időkre.

Pedig annyit dolgozom! Kivált kenyéradó ügyvédi írásokkal, hogy a szemem is meggyengült.

Reményik Sándor barátunk hol van? Kb. 4 hete írtam neki a Minervához írt levelemben, de még nem kaptam várt válaszát.

Szeretettel ölel és várja könyvedet és két levelemre szíves választodat, készséges hived

Dr. I. Diénes Jenő.

Walter Gyula Diénes Jenőnek:

„Kedves Barátom!

Kimerítőbben akartam válaszolni kedves leveledre, azért késtem a feleletadással. Elsőnek is köszönet szíves baráti buzgalkodásaidért. A pénzek és a megmaradt könyvek vételét itt ismerem el. A ti példányaitokat kéretilenül is szignáltam volna. Az Izenet a világnak elszámolása teljes befejezést nyervén, köszönöm lekötözött segítségnyújtásodat.

Bizony régen nem írtunk egymásnak. Engem a Szervezet⁵⁹ ügyeinek intézése nagyon lefoglalt és elvont mindentől, alig értem rá irodalommal is foglalkozni. Pedig a szívem az övé volt, s az érdeklődésem titek, régi, kedves, szeretett barátoké és lélektestvéreké. Sajnálatos olvasom, hogy Téged családi bajok sújtottak és sújtanak. Ezekből bizony kijutott nekem is eléggé. Az én feleségemet, aki vasúti tisztviselőnő, viszton lehelyezték București-be, s közel egy évig tartott ez az állapot, míg végre visszakerülhetett. Ez a kétféle-élet viszont erősen tönkretett bennünket minden tekintetben. Jó, hogy elmúlt.

A Nerva-szanatóriumról sok jót hallottam. Legalább ismerőseim határozottan dicsérték. Jó ápolat, üdülőhely és szanatórium egyben, ügyes orvosok. De ha valami szülészeti bajról van szó, van itt két fiatal, nagyszerű román nőgyógyásznak, a Stonea – fivéreknak egy kisszanatóriuma, ez is szóba jöhetne. A Nerva orvosai különben csaknem mind magyarok, csupán egy-két román professzor konzultál nekik ha őket kéri fel a betegek, vagy hozzátartozóik erre.

Én tehát a Nervát ajánlani merem Neked.

Jól esett olvasnom, hogy mégis dolgozol. Ami az „Ilonka boltját illeti”, úgy hiszem, hogy a Pásztorúz elfogadja közlésre, bár én most nem ott veszek intenzívebben [részt] a szerkesztésben. De ha tehetek ezirányban valamit mégis, örömmel megfogom tenni Neked.

Kiséréld meg novelláidat valamelyik vidéki nyomdánál kihozni. Azok féltolan áron dolgoznak, mint a kolozsvári nyomdák. Az én könyvem pl, ami most Aradon jön⁶⁰, ott félannyiba kerül mint amennyibe Kolozsváron kerülne.

Reményik Sándor már hónapok óta nincs itthon. Magyarországon tartózkodik ahol egy pécsi szanatóriumban áll kezelés alatt.

A könyveket rövidesen küldöm, mert remélem, hogy néhány nap múlva itt lesznek.

Ha Kolozsváron jársz, okvetlen keress fel.

Sok szeretettel ölel Ödönnel együtt, a Nagys. Asszonynak és drága édesanyádnak kézcsók

Walter Gyula.

Diénes Jenő Walter Gyulának:

(Kézdivásárhely) 1929. okt. 20.

Kedves Gyula Barátom!

Ma kaptam lekötve szíves válaszodat és mellékelve küldöm is Várailan völegény című kis egyfelvonásosomat. Hamar átolvasod, rövid. De azért lehetnek súlyos kifogásaid ellene. No, majd megvállik.

Annakidején egy regényemet voltál szíves bírálni. Azóta átdolgoztam, sokat változtattam rajta, hosszabb is lett és ha kellőszámú aláíró tudok összehozni, a Minerva kiadja. Közlebről szétküldöm az aláírási felhívást. Erről különben még keresek alkalmat, lesz szó köztünk, tudom, hogy nem tagadod meg előzékeny és baráti szivességre mindig kész önmagadat.

(...)

Előre is köszönöm bírálatodat, bármilyen erős lesz is, de őszinte bírálatodat kérem ismétellen és vagyok készséges híved

Dr. I. Diénes Jenő.

Walter Gyula Diénes Jenőnek:

„Kedves Barátom!

Váratlan völegény c. egyfelvonásos komédiádat elolvastam. Kivánságod szerint őszinte és határozott kritikámat a következőkben mondhatom el: — A darab alapötlete, Benczi váratlan völegénykénti megjelenése erőszakolt beállítású. Legalább most még az. Egyáltalán nincs semmivel se megindokolva, s a körülményekben se leli meg eléggé megalapozott magyarázatát, hogy miért olyan sürgös most ez az ügy. Valami formát és módot kell találnod erre a beállításra és valami érthető indoklást ehhez a váratlan leánykéréshez, mert a mai alakjában túlerőszakoltnak és hajánál fogva előrángatott helyzetnek tetszik. Ha nem segítsz ezen, úgy az egész darab minden komikuma elveszti a maga erejét. Pedig a figurák különben elég jók. Benczit lehetne talán fuzitus, szeleburdi embernek beállítani, aki a pillanatok rabja s most, hogy diplomát kapott, rögtön meg akarja oldani a házassága problémáját is, ezért a sietség. A figurák — mondom, elég jól sikerültek. A párbeszéddek is elevenek. Talán lehetnének kissé pergőbb elevenségűek és ötletesebbek, de ez nem fontos baj. A másik hibája a darabnak, amin aztán könnyű segíteni a Benczi és Pali veszekedése, ami túlmegy a vendégeknek biztosított jogok határain, főleg ott, amikor egymással verekedni akarnak. Szerintem ez súlyos lapszus, ami ebben a formában nem állhat meg.

Egyébként a darab elég ötletes, de a beindítás lélektani megindoklása, valami tetszetős formában és a Benczi-Pali verekedő jelenet diszkrét letompítása nélkülözhetetlenek szerintem ahhoz, hogy a darab jó és sikerrel előadható legyen.

A regényed ügye érdekel. Irj róla. A színdarabod ügye is, átdolgozás után, amely csak hasznára lehet, és lesz. S ha meglesz, a darab életképessé válik.

Kedves ticedet üdvözlöm.

Téged szeretettel köszöntlek, híved

Walter Gyula

Kolozsvár, 1929. XI.27.

Walter Gyula Diénes Jenőnek:

„Kedves Jenőm!

Az Erdélyi Könyvbarátok kiadványainak tervezete nem rossz. Csak 5000 előfizetőt nehéz összeszedni. Kívánatos volna mégis, hogy az akció sikerüljön, mert itt Erdélyben csak akkor lesz és lehet intenzív irodalmi élet, ha nem 10–200, hanem 2000–3000 embernek, olvasónak írunk. A Könyvbarátok Egyesülete nolens-volens ezt az elgondolást segíti elő, ezért csak támogatást érdemel. Más kérdés, hogy aztán miképp egyeztetni üzleti szándékát a szellemi igényekkel és óhajokkal. De talán van itt is kielégítő expediens. Magam mindenesetre rokonszenvvel kísérem ezt a vállalkozást. A szellemi kívánalmak teljesítését pedig mi írók amúgy is kiforszírozhatjuk azzal, hogy csak akkor adunk írást a vállalatnak, ha komoly dolgokat csinál és megfelelően fizet. Ime a véleményem rövidre fogva. Masi aztán jőjjön a tied is. Mert az meg engem érdekel.

Üdvözet, ölelés és kézcsók annak, kit mi illet.

Szerető barátod

Walter Gyula.

JEGYZETEK

¹ Dr. Ikafalvi Diénes Jenő irodalmi levelezése csupán egy része annak a gazdag irathagyatéknak, amelyet 1975-ben, Balázs Károly, -Diénes Jenő veje a kézdivásárhelyi múzeum birtokába juttatott. Balázs Károly halála után özvegye és Diénes Zsombor, Diénes Jenő nagyobbik fia segítette az iratanyag rendezésében. Itt mondunk köszönetet támogatásukért. Úgyszintén, köszönettel tartozunk Vita Zsigmondnak is, aki különösen az Áprily-levelek nagyenyedi utalásainak tisztázásában nyújtott segítséget.

² „Magduska meséskönyve. (Jó kis leányoknak és fiuknak meséli) Dr. Ikafalvi Diénes Jenő; –Kézdivásárhelyi Könyvnyomda R.t. kiadása, 1921.

³ Bendek Elek méltatása a „Magduska meséskönyvé” – ről kéziratban a Diénes Jenő örököseinél.

⁴ Zajzon János (1866–1960) – a nagyenyedi Bethlen – kollégium tanára.

⁵ Áprily Lajos (1887–1967) – költő, műfordító. Diénes Jenőnek írt levelei Diénes Pál birtokában.

⁶ Enyedi Ujság – 1922–1930 között jelent meg Nagyenyeden.

Szerkesztette Szabó András és mások.

⁷ A Bethlen – kollégium alapításának 300. évfordulója: 1622–1922.

⁸ Magduska meséskönyve...

⁹ Áprily Lajos: Falusi elégia; Cluj-Kolozsvár, 1921.

¹⁰ Fogarassy Albert: Régi diákélet a Bethlen-Kollégiumban; Enyedi Ujság, 1922 október 7–9.

¹¹ Szabó Jenő (1867–1934) – költő, író, kézdivásárhelyi ref. pap.

¹² Magduska meséskönyve...

¹³ Székely Ujság (Kézdivásárhely és Vidéke Gazdasági Egyesületének hivatalos lapja); 1903–1944 között jelent meg Kézdivásárhelyen. Szerkesztették: Molnár Emil, Diénes Ödön, Kovács J. István.

¹⁴ Dr. Farnos Dezső: (+1922), magyar-német szakos tanár és könyvtárigazgató a nagyenyedi Bethlen-kollégiumban.

¹⁵ Székely Ujság, 1922 április 16.

¹⁶ Uo. 1922 október 22 és 26.

¹⁷ Uo. 1922 november 5. Áprily Lajos „A fejedelemhez” című versének kézírata sokáig a Diénes Jenő irathagyatékában volt. Ma a budapesti Petőfi Irodalmi Múzeumban.

¹⁸ Dr. Garda Kálmán — a nagyenyedi Bethlen-kollégium volt gondnoka.

¹⁹ A megjelenés előtt álló „Nagyenyedi diákélet a XIX század végén“ című könyv terjesztése.

²⁰ Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet R.T.: — az Erdélyi Szemle Kiadóvállalatból alakult Kolozsvárott 1920-ban, 1945-ben szűnt meg.

²¹ A „Nagyenyedi diákélet... népszerűsítése a Székely Ujságban: Úgy irodalmi, mint történelmi szempontból nagy értéket képvisel dr. I. Diénes Jenő újabb könyve: A nagyenyedi diákélet. Az ősrégi Bethlen-kollégium életéből elevenít fel olyan dolgokat melyekre mindig kedvesen gondol vissza az élet harcaiban megfáradó ember, aki valaha diák volt s különösen a Bethlen kollégiumban szívtá magába a tudományt. Elfakult szokások, kivesző tradíciók színesednek meg a lapok hasábjain. Ott járunk a régi diákélet falai között. Hallgasd, mit beszél a vén kollégium! Aki egy értékes könyvet akar magának, az bizonyára megszerzi Diénes Jenő könyvét, mely a Minerva csinos kiadásában jelent meg, címlapján a kollégium cimerével.“

²² Ellenzék: Kolozsváron, 1880 és 1944 között megjelenő politikai napilap.

²³ Pásztortűz: 1921 és 1944 között megjelenő képes, szépirodalmi és kritikai folyóirat Kolozsváron.

²⁴ Reményik Sándor (1890–1941) — költő, a Pásztortűz főszerkesztője.

²⁵ Walter Gyula (1892–1925) — költő, szerkesztő, a Pásztortűz felelős szerkesztője.

²⁶ Elekes György (1894-ben született Kézdivásárhelyen, +1969) költő, író.

²⁷ Reményik Sándor: Csak így (versek), Kolozsvár, 1920.

²⁸ Reményik Sándor 1923 július végén megvált a Pásztortűz szerkesztőségétől. Lásd még a Benedek Elek irodalmi levelezésében megjelent 121 levél jegyzetét.

²⁹ 1923 szeptemberétől a Pásztortűz újraindulásakor Nyíró József a lap szerkesztője.

³⁰ Nyíró József (1889–1953) — író, újságíró, lapszerkesztő.

³¹ Szentimrei Jenő (1891–1959) — költő, író, lapszerkesztő.

³² Kovács László (sz. 1892) — író, tanulmányíró, kritikus.

³³ Diénes Jenő, mielőtt jogi tanulmányait megkezdte volna, egy évig a budapesti iparművészeti főiskola hallgatója volt. Ekkor szerzett ismeretei alapján később számos olaj — és akvarellképet festett. Képeiből többször rendezett kiállítást Kézdivásárhelyen.

³⁴ Nagyenyedi diákélet a XIX. század végén, Kolozsvár, 1924.

³⁵ A vígjáték címe „Váratlan vőlegény“.

³⁶ Reményik Sándor: Romon virág, Kolozsvár, 1935.

³⁷ Az Erdélyi Múzeum Egyesület 1933 augusztus 27–29-én, Sepsiszentgyörgyön tartott vándorgyűlésén Diénes Jenő „Ezeréves magyar-lengyel láncszemek“ címmel tartott előadást.

³⁸ Kemény Zsigmond Irodalmi Társaság: marosvásárhelyi irodalmi társaság. Tolnai Lajos alapította 1878-ban.

³⁹ Molter Károly (sz. 1890–1981) — író, a K. Zs. Irod.-mi Társaság titkára, a marosvásárhelyi ref. kollégium tanára.

⁴⁰ A „Déliabos asszony“ című regény kézírata Diénes Jenő irathagyatékában.

⁴¹ Brassói Lapok — 1895 — től Brassóban megjelenő politikai napilap, irodalmi rovattal és melléklettel is rendelkezett.

⁴² A „Vágyaim“ című verseskötet előfizetési ívei.

⁴³ A megjelenés előtt álló Pásztortűz almanach.

⁴⁴ Nagyenyedi diákélet...

⁴⁵ Balogh Endre (1881–1925) — író. Balogh Endre: Hajótöröttek, Kolozsvár, 1922.

⁴⁶ Jancsó Béla (1903–1967) — író, esszéíró.

⁴⁷ Mihály László (sz. 1902): Hóvirágok, Cluj-Kolozsvár, 1923.

⁴⁸ Siklóssy László (1881–1951) — művészeti író: A régi Budapest erkölce (kultúrtörténet, I–III. köt. 1921–1922).

⁴⁹ A Hírnök — Kolozsváron, 1903-tól 1938-ig(?) megjelenő katolikus irodalmi, társadalmi folyóirat. Szerkesztették: P. Tréfán Leonárd, Dr. Boros Fortunát.

⁵⁰ Farkas Gyula (1894–1958) — irodalomtörténész, a berlini Magyar Intézet igazgatója, egyetemi tanár.

⁵¹ Walter Gyula: Izenet a világnak (versek), Berlin, 1924.

⁵² Genius Könyvkiadó R.T. — 1920-ban irodalomtudományi, szépirodalmi művek kiadására alapított vállalat.

- ⁵³ Bárd Oszkár (1892—1944): *Mi lesz velünk*, 1924.
⁵⁴ Diénes Ödön (1874—1936) — ügyvéd, újságíró, a kézdivásárhelyen megjelenő Székely Újság felelős szerkesztője.
⁵⁵ Walter Gyula: *Izenet a világnak...*
⁵⁶ Walter Gyula: *Énekel a jóság (három versciklus)* Arad, 1927.
⁵⁷ Walter Gyula 1925-ben megvált a Pásztortűz szerkesztésétől.
⁵⁸ Diénes Jenő 1926 (jan. 19-től volt tagja a Kemény Zsigmond Irodalmi Társaságnak.
⁵⁹ Walter Gyula ebben az időben az Erdélyi Irodalmi Társaság főtitkára.
⁶⁰ Walter Gyula: *Énekel a jóság*, Arad, 1927.

CORESPONDENȚA LITERARĂ A LUI DIÉNES JENŐ (1876—1946)

Rezumat

În anul 1975 a fost donat muzeului din Tîrgu Secuiesc un bogat material de documente, scrisori, note autobiografice, manuscrise legate de activitatea obștească a avocatului Diénes Jenő, cel care a fost denumit și ca primar al orașului Tg. Secuiesc, primul de după 23 august 1944.

Correspondența literară constituie partea cea mai importantă a documentelor donate muzeului. Prin această corespondență — purtată de către Diénes Jenő cu cei mai renumiți poeți și scriitori transilvăneni în perioada dintre cele două războaie mondiale, putem fi martorii efortului unui intelectual-creator, de a se ridica din cercul închis al provincialismului.

Dotat cu talent scriitoricesc, el se exprimă în numeroase povestiri, nuvele care apar în revistele literare ale vremii. Reușește să editeze un volum de basme pentru copii (1921), iar în volumul „Nagyenyedi diákélet a XIX. század végén“ editat în 1924, aduce un omagiu gimnaziului Bethlen din Aiud. Cartea sa despre viața elevilor din gimnaziul de la Aiud constituie un izvor documentar pentru cercetătorul istoriei transilvănene.

Legătura între Diénes Jenő și redacții literare, precum și relația sa cu edituri aduce în consecință un aport semnificativ la ridicarea nivelului cultural al orașului Tg. Secuiesc.

DER LITERARISCHE BRIEFWECHSEL DIÉNES JENŐ (1876—1946)

Auszug

Im Jahre 1975 wurde dem Mu seum aus Tg. Secuiesc ein reiches Material an Dokumenten, Briefen, autobiographischen Angaben und Manuskripten geschenkt, die sich auf die öffentliche Tätigkeit des Rechtsanwaltes Diénes Jenő beziehen, welcher nach dem August 1944 auch zum ersten Bürgermeister der Stadt Tg. Secuiesc ernannt wurde.

Sein literarischer Briefwechsel ist nur ein Teil davon, aber sicher der wichtigste.

Wir sind Zeugen seines Versuchs sich aus der provinziellen Begrenztheit zu lösen und sich auf eine höhere und weitere geistige Ebene emporzuschwingen.

So beginnt er den Briefwechsel mit verschiedenen namhaften Dichtern und Schriftstellern der Zwischenkriegszeit Áprily Lajos, Reményik Sándor, Tompa László, Molter Károly u.a.

Daran können wir auch seine eigene literarische Entwicklung verfolgen. Er empfängt von ihnen verschiedene literarische Anregungen und Ratschläge. Diese finden ihren Niederschlag in einem Band Kindergeschichten „Magduska meséskönyve“. Ein anderer Band behandelt das Leben der Schüler aus dem Bethlengymnasium aus der Stadt Aiud Ende des 19 Jahrhunderts „Nagyenyedi diákélet a XIX. század végén“.

Außer dem erschienen in verschiedenen Zeitschriften und in der Lokalzeitung jener Epöcke Erzählungen und Novellen.

